

ЕВАЛУАЦИЈА
ЕФЕКТА
ИНКЛУЗИВНОГ
ОБРАЗОВАЊА У
РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Београд 2020.

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

**НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕВАЛУАЦИЈА ЕФЕКТА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ”**

Београд, 21. децембар 2020.

ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 2020.

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕВАЛУАЦИЈА ЕФЕКТА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ”
ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 21. децембар 2020.

Издавач:

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)
11000 Београд, Високог Стевана 2
www.faspep.bg.ac.rs

За издавача:

Проф. др Снежана Николић, декан

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Бранка Јаблан

Уредници:

Доц. др Марија Анђелковић

Доц. др Ивана Сретеновић

Рецензенти:

Доц. др Слободан Банковић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Доц. др Марија Јелић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Дизајн насловне стране:

Зоран Јованковић

Компјутерска обрада текста:

Биљана Красић

Штампа омота и нарезивање ЦД

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)

Зборник радова биће публикован у електронском облику – ЦД

Тираж: 200

ISBN 978-86-6203-145-7

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на седници одржаној 7.12.2020. године, Одлуком бр. 3/193 од 8.12.2020. године, усвојило је рецензије рукописа Зборника радова „ЕВАЛУАЦИЈА ЕФЕКТА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ”.

Зборник је настао као резултат Пројекта „ЕВАЛУАЦИЈА ЕФЕКТА ИНКЛУЗИВНОГ ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ” чију реализацију је сопственим средствима подржао Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

Програмски одбор:

- Проф. др Александар Југовић
- Доц. др Милосав Адамовић
- Доц. др Ивана Арсенић
- Доц. др Мирјана Ђорђевић
- Доц. др Тамара Ковачевић
- Доц. др Татјана Ментус
- Доц. др Ксенија Станимиров

Организациони одбор:

- Доц. др Наташа Буха
- Доц. др Миа Шешум
- Асс. др Бојана Дрљан
- Асс. др Божидар Филиповић
- Асс. Вера Петровић
- Невена Јаковљевић, сарадник у настави
- Дуња Стекић, сарадник у настави

СТАВОВИ РОДИТЕЉА ДЕЦЕ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ О НАСТАВИ НА ДАЉИНУ

Лана ЈЕРКИЋ, Марија СТАНКОВИЋ

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију,
Београд

Апстракт

У време епидемије вируса COVID-19 у Републици Србији организована је настава на даљину у свим образовним установама. Будући да су деца са сметњама у развоју такође била укључена у овај вид наставе, циљ овог истраживања је био да се испитају ставови и искуства њихових родитеља са наставом на даљину. У истраживању је учествовао 61 испитаник, а као инструмент аутори су користили прилагођену верзију упитника о ставовима родитеља о настави на даљину, чија је оригинална верзија примењена у истраживању спроведеном у Кини. Испитаницима је упитник додељен у електронској форми. Резултати су обрађени коришћењем метода дескриптивне и инференцијалне статистике. Како је показала статистичка анализа, родитељи који су више времена проводили са својом децом у испуњавању школских обавеза него иначе, као и родитељи са вишим степеном образовања имали су негативније ставове о настави на даљину. Такође, показало се да су ставови родитеља према настави на даљину претежно негативни, као и да интеракција родитеља са наставницима игра значајну улогу у томе колико су родитељи задовољни наставом на даљину. Овакви налази упућују на то да је приликом планирања и организације наставе на даљину нужно подстицати интеракцију и сарадњу родитеља, школа и ове деце, узимајући у обзир њихове специфичне потребе.

Кључне речи: ставови родитеља, деца са сметњама у развоју, настава на даљину, COVID-19

УВОД

Током трајања ванредног стања изазваног пандемијом вируса COVID-19 у Републици Србији, настава на даљину представљала је алтернативу класичној настави у школама. Након што је Влада Републике Србије услед епидемиолошке ситуације донела одлуку о привременом затварању свих образовних установа

широм земље, ученици су имали прилике да путем националне телевизије прате наставу из општих предмета, као и да преко различитих платформи одржавају комуникацију са наставницима и испуњавају обавезе предвиђене наставним планом и програмом. Донете мере су представљале велики изазов за образовни систем, како за просветне раднике, тако и за ученике и њихове родитеље. Популација

која је најпогођенија овим изазовима су превасходно деца која су већ угрожена на неки начин, укључујући децу са сметњама у развоју (Colaо et al., 2020). Коришћење технологије за интерперсоналну комуникацију је најчешће отежано за особе са интелектуалним и развојним сметњама. С друге стране, чак и ако им је доступна, виртуелна комуникација није адекватна замена за директну комуникацију код ових особа (Constantino, Sahin, Piven, Rodgers, & Tschida, 2020). Према Шћепановић и Николић (2020), у условима извођења наставе на даљину није придаван довољан значај индивидуализацији програма за децу са сметњама у развоју. Из тог разлога, може се претпоставити да су родитељи деце са сметњама у развоју поднели највећи терет када је реч о спровођењу наставе на даљину током ванредног стања.

Како су многе земље преузеле модел наставе на даљину с почетком пандемије, евалуација ефеката, предности, и недостатака овог модела образовања испитивала се на различите начине, у различитим друштвеним контекстима. Када је реч о испитивању образовних потреба деце са сметњама у развоју, истраживања спроведена у иностранству сведоче о многим проблемима са којима се суочавала ова група деце током наставе на даљину. Посебно су истраживана искуства родитеља деце са аутизмом. На пример, студија спроведена у Енглеској је указала на важност подршке родитељима у успостављању рутине код преласка са класичне наставе на наставу на даљину и обрнуто, нарочито код деце са поремећајима из спектра аутизма, будући да они могу нарочито бурно реаговати током транзиција (Toseeb, Asbury, Code, Fox, & Deniz, 2020). Период почетка пандемије је у породицама деце са поремећајима из спектра аутизма био обележен чешћим

и интензивнијим проблемима у понашању, који су даље предвиђали виши ниво дисруптивног понашања (Colizzi et al., 2020). Поред тога што је затварање школа изазвало овај тип проблема, нека истраживања указују и на позитивна искуства која су родитељи деце са сметњама у развоју имали током ове транзиције, као што су више слободног времена за игру, више слободе за дете да бира активности које жели да упражњава, као и могућност да се одступа од наметнутих очекивања наставника и вршњака (Pavlopoulou, Wood, & Papadopoulos, 2020).

ПРЕДМЕТ, ЦИЉЕВИ И ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања представљају ставови родитеља деце са сметњама у развоју о настави на даљину, која је била спроведена услед епидемиолошке ситуације изазване вирусом COVID-19 у Републици Србији.

Општи циљ истраживања је да се утврди задовољство, искуство и ставови родитеља деце са сметњама у развоју у вези са наставом на даљину. Посебан циљ истраживања је утврдити да ли постоји разлика у ставовима родитеља деце са сметњама у развоју о настави на даљину с обзиром на њихов пол, пол детета, брачни статус, материјалну ситуацију, број деце у породици, образовање, запосленост, тип школе у коју дете иде, узраст детета, и тип сметњи у развоју са којима се дете суочава. Такође, посебан циљ је био да се провери која искуства родитеља деце са сметњама у развоју са наставом на даљину су повезана са већим или мањим задовољством овим видом наставе.

У складу са циљевима истраживања, постављене су следеће хипотезе:

1) Ставови родитеља деце са сметњама у развоју о извођењу наставе на даљину су претежно негативни; 2) Ставови испитаника о настави на даљину се разликују у зависности од социо-демографских варијабли; 3) Ставови испитаника о настави на даљину се разликују у зависности од начина организације и извођења наставе на даљину за њихово дете.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Метод истраживања

Истраживање је спроведено током октобра 2020. године. Родитељи деце са сметњама у развоју су добровољно учествовали у анонимној анкети, коју су преко друштвених мрежа (Facebook, WhatsApp, Viber) делили аутори истраживања. До родитеља деце са сметњама у развоју долазило се различитим путем – преко Facebook група за подршку родитеља ове деце, као и преко стручњака различитих профила који раде са децом са сметњама у развоју и њиховим родитељима. Узорак је чинило укупно 61 особа и у питању је био пригодан узорак. Прикупљени подаци су обрађени уз помоћ SPSS програма. Коришћене су методе дескриптивне и инференцијалне статистике и то Т-тест за независне узорке, корелациона анализа (Пирсонов коефицијент) као и анализа варијансе (ANOVA). За све анализе задат је ниво значајности од 0,05.

Инструмент

За потребе истраживања, аутори су саставили упитник у коме су прилагодили питања коришћена у истраживању спроведеном у Кини у коме су испитивани

ставови деце из опште популације о настави на даљину (Dong, Cao, & Li, 2020). Упитник је подељен у три различите целине. Први део упитника садржао је питања о основним социо-демографским подацима родитеља и њихове деце. У другом делу упитника, испитаници су одговарали на питања о учесталости и садржају наставе на даљину током трајања ванредног стања. Трећи део упитника ближе је испитивао веровања и ставове о настави на даљину и њеној адекватности за децу са сметњама у развоју. Скала којом су испитивани ставови састављена је од 30 ставки које су описивале различита веровања о настави на даљину, и родитељи су на скали Ликертовог типа процењивали степен од 1 (уопште се не слажем) до 5 (у потпуности се слажем) у коме се слажу са одређеном изјавом. Скала ставова је подељена у пет дистинктивних подскала. Прве три подскеле су сачињене од прилагођених питања преузетих из упитника кинеских аутора (Dong et al., 2020). Првом подскалом се испитују предности и мане наставе на даљину за децу са сметњама у развоју у односу на традиционалну наставу. Другом подскалом се процењују ставови о бенефитима наставе на даљину за интелектуални и социо-емоционални развој деце са сметњама у развоју, док је трећом скалом испитивано како настава на даљину делује на породични систем. Четврту и пету подскалу су саставили сами аутори, и циљ ових питања је да се утврди колико су родитељи задовољни улогом коју је школа имала у задовољавању образовних потреба деце са сметњама у развоју током ванредног стања, као и како процењују утицај наставе на даљину на социјалне односе свог детета са вршњацима. Мерни инструмент који је коришћен у истраживању показао се као поуздан (α -коефицијент = 0,88).

Карактеристике узорка

Табела 1. Карактеристике узорка у односу на социо-демографске варијабле

<i>n</i> =61		<i>n</i>	%
Родитељи			
Пол	Мушки	7	11,5%
	Женски	54	88,5%
Запосленост	запослен/а	29	47,5%
	незапослена/а	32	52,5%
Степен образовања	основна школа	4	6,6%
	средња школа	37	60,7%
	више и високо образовање	20	32,8%
Брачни статус	у браку	49	80,3%
	није у браку	12	19,7%
Деца			
Пол	Мушки	36	59,0%
	Женски	25	41,0%
Тип школе коју похађа дете	редовна школа	33	54,1%
	специјална школа	18	29,5%
	спец. одељ. при ред. школи	10	16,4%

Напомена: *n* – број испитаника.

Просечна старост родитеља у узорку износила је 40,34 година ($SD = 6,59$, $Min = 29$, $Max = 57$), док је просечна старост детета износила 11,46 година ($SD = 3,37$, $Min = 7$, $Max = 21$). Када је реч о броју деце у породици, 54,1% испитаника има двоје деце, 19,7% једно дете, 19,7% троје деце и 6,6% четворо деце.

Дистрибуција типа сметњи у развоју деце испитаника је показала да је највећи проценат деце имао поремећај из спектра аутизма (27,9%), затим сметње слуха (23%), интелектуалну ометеност (18%), а мањи проценат деце је имао моторичке поремећаје (9,8%) и вишеструку ометеност (9,8%), специфичне сметње у учењу (4,9%), АДХД (3,3%) и поремећаје у понашању/емоционалне поремећаје (3,3%).

Испитаници су такође процењивали свој материјални статус на скали од 1 до

5, као и утицај који је на исти имала пандемија. Процена финансијске ситуације родитеља у просеку је износила 2,98 ($SD = 0,90$), што имплицира да су је родитељи у просеку проценили као ни добру ни лошу. Просечан процењен степен утицаја епидемиолошке ситуације износио је 3,43 ($SD = 1,40$), што значи да је пандемија углавном утицала на финансијску ситуацију. Како показују резултати, испитаници се углавном нису слагали са одлуком Владе да се школе затворе будући да је просечна вредност одговора на ајтему о затварању школе износила 2,56 ($SD = 1,64$). Када је реч о организацији наставе у школи њиховог детета током трајања ванредног стања, у школама 90,2% деце родитеља из узорка настава је била организована на даљину. Највећи проценат испитаника пријавио је да је њихово дете наставу имало сваки

дан (50,8%), а што се тиче трајања часова, подједнак проценат испитаника (26,2%) је пријавио да су часови трајали од 20 до 30 минута и више од 40 минута. Већина родитеља (72,1%) је увек била уз дете у току наставе на даљину, а највећи проценат испитаника (41%) је у помагању детету око школских обавеза провео између једног и два сата дневно. Такође, 62,3% родитеља је пријавило да је то више времена него што иначе проводе са дететом у испуњавању школских обавеза.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Статистичким тестовима поређени су добијени скорови на субскалама и укупна добијена вредност на скали са социо-демографским карактеристикама испитаника и варијаблима које су описивале искуства родитеља у онлајн настави. Услед диспропорционалности узорка у односу на пол, резултати између ових подгрупа нису поређени. Када је реч о утицају осталих социо-демографских карактеристика на ставове испитаника, употребом метода инференцијалне статистике нису пронађене статистички значајне разлике у ставовима у односу на социо-демографске варијабле (запосленост родитеља, пол детета, узраст детета, број деце у породици, тип школе коју дете похађа, тип ометености, брачни статус, материјални статус).

Субскала 1. Предности и мане наставе на даљину у односу на традиционалну наставу

Кванитативне вредности на првој субскали показале су да родитељи генерално сматрају да настава на даљину има мање предности, а више мана од традиционалне

наставе. Просечан скор износио је $M = 1,82$ ($SD = 0,90$).

Субскала 2. Бенефити за интелектуални и социо-емоционални развој

Просечан скор на овој подскали износио је $M = 1,97$ ($SD = 0,79$) што имплицира да родитељи не сматрају да настава на даљину може допринети интелектуалном и социо-емоционалном развоју њихове деце. Употребом једнофакторске анализе варијансе показана је статистички значајна разлика у скору на овој субскали између родитеља различитог нивоа образовања ($F(2,58) = 3,68, p < 0,05$). Коришћењем пост-хок тестова показано је да родитељи вишег и високог образовања имају негативније ставове о бенефитима оваквог начина организовања наставе за развој деце у односу на родитеље са средњом школом.

Субскала 3. Утицај наставе на даљину на породични систем

Родитељи су и на овој подскали имали релативно низак просечан скор који је износио $M = 2,58$ ($SD = 0,90$) и то сведочи о томе да су родитељи деце са сметњама у развоју често наставу на даљину доживљавали као додатну обавезу која одузима много времена и изазива стрес у породици. Употребом Пирсонове корелације, уочена је статистички значајна повезаност између виших вредности на овој подскали и учесталости интеракције родитеља и особе која је држала онлајн наставу ($r = 0,28, p < 0,01$). Родитељи који су имали више интеракције са наставником имали су позитивнија веровања о утицају наставе на даљину на породични систем.

Субскала 4. *Задовољство улогом коју је школа имала у задовољавању потреба деце са сметњама у развоју*

Када је реч о улози школе, родитељи показују умерено задовољство начином на који су просветни радници изашли у сусрет потребама њихове деце током ванредног стања и организовали наставу на даљину. Просечан скор на подскали износио је $M = 3,00$ ($SD = 0,95$). Употребом једнофакторске АНОВЕ показана је статистички значајна разлика између скорана овој субскали у односу на образовање родитеља ($F(2,58) = 3,36, p < 0,05$) као и у односу на трајање часова ($F(4,56) = 3,27, p < 0,05$). Употребом пост-хок тестова показано је да су родитељи који су као највиши степен образовања имали више и високо образовање показали негативније ставове у односу на родитеље са средњом школом. Такође, родитељи чија су деца имала краће трајање часова имали су негативније ставове. Рачунањем Пирсоновог коефицијента корелације добијена је статистички значајна повезаност између виших скорова на овој подскали и учесталости интеракције детета и особе која је држала онлајн наставу ($r = 0,45, p < 0,01$) као и учесталости интеракције родитеља са том особом ($r = 0,42, p < 0,01$). Родитељи који су имали више интеракције са наставницима као и родитељи чија су деца чешће остваривала контакт са њима, показали су позитивније ставове према улози школе у задовољавању потреба ове деце.

Субскала 5. *Утицај наставе на даљину на социјалне односе деце и њихових вршњака*

Ниске вредности на петој подскали показују да родитељи сматрају да је настава на даљину лоше утицала на вршњачке односе деце са сметњама у развоју. Просечан

скор износио је $M = 2,00$ ($SD = 0,90$) што говори да су се деца са сметњама у развоју током трајања затварања школа осећала усамљено и да им је недостајало дружење са вршњацима. Откривена је статистички значајна корелација између виших вредности на овој подскали и учесталости интеракције детета са наставним особљем школе ($r = 0,35, p < 0,01$). Како резултати показују, деца родитеља из узорка која су чешће имала интеракцију са наставницима у току наставе на даљину била су мање усамљена и мање им је недостајало дружење са вршњацима. То такође може значити да је чешћа интеракција са наставним особљем повезана и са чешћим контактима са вршњацима током наставе на даљину.

Укупан скор на упитнику

Просечна вредност скорана за све ајтеме била је релативно ниска и износила је $M = 2,10$ ($SD = 0,63$). То указује да родитељи генерално не сматрају да је настава на даљину адекватна замена за класичну наставу, као и да овај тип наставе није погодан за задовољење образовних и социо-емоционалних потреба деце са сметњама у развоју. Пронађена корелација између учесталости интеракције детета и особе која је држала онлајн наставу и укупног скорана на упитнику показала се као статистички значајна ($r = 0,37, p < 0,01$). Другим речима, ово значи да су родитељи били задовољнији наставом на даљину што су њихова деца чешће имала интеракцију са просветним радницима.

Табела 2. Разлике између подгрупа у односу на време проведено са дететом и скоровима на упитнику

		М	SD	t	p
Субскала 1	да	11,71	5,29	-4,65	<0,01
	не	19,39	7,59		
Субскала 2	да	12,16	4,69	-3,26	<0,01
	не	16,61	5,86		
Субскала 3	да	11,21	3,41	-4,19	<0,01
	не	15,65	4,87		
Субскала 4	да	17,74	5,46	-2,26	<0,05
	не	21,30	6,71		
Субскала 5	да	7,92	3,85	-0,096	>0,05
	не	8,91	4,05		
Укупан скор	да	60,74	13,78	-4,96	<0,01
	не	81,87	19,4		

Напомена: М – аритметичка средина; SD – стандардна девијација; t – резултати Т теста, p – ниво значајности.

У Табели 2 приказани су резултати Т-теста за независне узорке којим су аутори проверили да ли родитељи који су током затварања школа проводили више времена у образовању свог детета него што то иначе чине више или мање задовољни наставом на даљину. Као што се може видети, пронађена је статистички значајна разлика између ставова ове две групе родитеља на прве четири субскеале и на укупној скали. Родитељи који су више времена проводили са децом у испуњавању школских обавеза него што то чине иначе имали су негативније ставове о предностима и манана учења на даљину, бенефитима за интелектуални и социо-емоционални развој, дејству на породични систем и на социјалне односе ове деце са вршњацима.

ДИСКУСИЈА

Циљ овог истраживања је био да се утврде ставови родитеља деце са сметњама у развоју према настави на даљину, која је била организована услед епидемије вируса COVID-19.

Добијене вредности на скали ставова према настави на даљину у већини случајева нису се статистички значајно разликовале међу испитаницима. Другим речима, претежно ниске вредности на укупној скали и подскалама нису зависиле од социо-демографских варијабли родитеља и деце, као ни од начина организације овакве наставе. На незадовољство овим видом наставе указују просечни скорови на подскалама који су износили од $M = 1,82$ до $M = 3,00$, као и просечан укупан скор на скали који је износио $M = 2,29$, што имплицира да су ставови родитеља према организацији наставе на даљину за ову децу углавном били негативни. Овим налазом можемо прихватити прву хипотезу истраживања и констатовати да родитељи деце са сметњама у развоју не сматрају да је овај вид наставе прихватљив за њихову децу. Овај налаз је у складу са резултатима сличног истраживања спроведеног у Републици Србији и у Црној Гори (Šćeranović i Nikolić, 2020), а и страни аутори наводе да родитељи сматрају да потребе њихове деце нису узете у обзир приликом формирања програма учења на даљину (Jeste et al., 2020). Кинески аутори

долазе до сличног закључка код узорка родитеља деце из опште популације, што може указивати на то да је друштво било генерално неспремно за увођење овог типа наставе и да родитељи сматрају да образовне потребе деце на овај начин нису могле бити задовољене (Dong et al., 2020). Када говоримо о инклузивном образовању деце са сметњама у развоју, у истраживањима се уочава слабија припремљеност школског система за његово увођење и током регуларних околности (Spasenović i Matović, 2015), тако да може се очекивати да се у току ванредног стања принципи инклузије додатно занемарују.

Једина социо-демографска варијабла која је значајно повезана са одређеним аспектима ставова родитеља је њихов степен образовања. Резултати показују да родитељи који су стекли већи степен образовања имају негативније ставове. Овај налаз може значити да родитељи вишег образовања имају и виша очекивања од образовног система, а кад она нису испуњена, јављају се и негативнији ставови. Будући да је образовање родитеља једина социо-демографска варијабла која је делимично повезана са њиховим ставовима, друга хипотеза не може бити потврђена.

Као веома значајна варијабла за задовољство родитеља наставом на даљину показала се учесталост интеракција коју су они и њихова деца имали са наставним особљем школе, чиме се делимично може потврдити трећа хипотеза. Овај резултат може имати и практичне импликације у виду смерница за потенцијални будући рад на даљину у школама у којима се образују деца са сметњама у развоју. Уколико се наставно особље труди да редовно одржава контакт и комуникацију са децом и родитељима, сарадња ће бити успешнија и родитељи ће бити позитивније

наклоњени према настави на даљину. Такође, на тај начин њихова деца биће мање усамљена и могуће је да ће преко интеракције са наставним особљем, одржавати и интеракцију са вршњацима.

ЗАКЉУЧАК

Уколико не постоји сарадња између родитеља и школе, што је један од основних постулата инклузивног образовања, сама примена инклузије је неефикасна, нарочито за добробит самих ученика (Pavlović i Šarić, 2012). Да би се поштовала основна људска права и достојанство особа са сметњама у развоју, као и да се постојеће разлике не би још више продубиле, ове особе не смеју бити искључене из планова и програма реаговања у време епидемије (Armitage & Nellums, 2020). Ово истраживање је показало да у свим условима, а нарочито када су у питању ванредне околности које доносе бројне изазове за ментално здравље особа са сметњама у развоју, треба неговати позитивну интеракцију школе, деце и њихових родитеља. Без адекватне интеракције, код родитеља се јавља тенденција да се на негативан начин перципира образовни систем који би требало да буде основни извор подршке за њих и њихову децу, а то за последицу може имати додатну стигматизацију и маргинализацију ове групе деце.

ЛИТЕРАТУРА

- Armitage, R., & Nellums, L. B. (2020). The COVID-19 response must be disability inclusive. *The Lancet Public Health*, 5(5), e257.
- Dong, C., Cao, S., & Li, H. (2020). Young children's online learning during COVID-19 pandemic: Chinese parents'

- beliefs and attitudes. *Children and youth services review*, 118, 105440.
- Jeste, S., Hyde, C., Distefano, C., Halladay, A., Ray, S., & Porath, M., ... & Thurm, A. (2020). Changes in access to educational and healthcare services for individuals with intellectual and developmental disabilities during COVID-19 restrictions. *Journal of Intellectual Disability Research*, 64(11), 825-833. doi: 10.1111/jir.12776
- Pavlović, S., Šarić, M. (2012). Partnerstvo škole i roditelja – stvarnost ili iluzija inkluzivnog obrazovanja. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 14(3), 511-531.
- Pavlopoulou, G., Wood, R., & Papadopoulos, C. (2020). *Impact of Covid-19 on the experiences of parents and family carers of autistic children and young people in the UK*. Retrieved from UCL Institute of Education website: <http://hdl.handle.net/10547/624128>
- Spasenović, V., Matović, N. (2015). Pripremljenost nastavnika razredne i predmetne nastave za rad s decom sa smetnjama u razvoju. *Nastava i vaspitanje*, 64(2), 207-222.
- Toseeb, U., Asbury, K., Code, A., Fox, L., & Deniz, E. (2020). *Supporting Families with Children with Special Educational Needs and Disabilities During COVID-19* [Preprint]. PsyArXiv. doi: 10.31234/osf.io/tm69k
- Colao, A., Piscitelli, P., Pulimeno, M., Colazzo, S., Miani, A., & Giannini, S. (2020). Rethinking the role of the school after COVID-19. *The Lancet Public Health*, 5(7), e370.
- Colizzi, M., Sironi, E., Antonini, F., Ciceri, M. L., Bovo, C., & Zocante, L. (2020). Psychosocial and Behavioral Impact of COVID-19 in Autism Spectrum Disorder: An Online Parent Survey. *Brain Sciences*, 10(6), 341.
- Constantino, J., Sahin, M., Piven, J., Rodgers, R., & Tschida, J. (2020). The Impact of COVID-19 on Individuals With Intellectual

and Developmental Disabilities: Clinical and Scientific Priorities. *American Journal Of Psychiatry*, 177(11), 1091-1093. doi: 10.1176/appi.ajp.2020.20060780

- Šćepanović, M. N., & Nikolić, S. J. (2020). Inclusive education of children with disabilities in the online environment. *Exceptional Children: Education and Treatment*, 2(3), 275-290.

ATTITUDES OF PARENTS OF CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES ABOUT DISTANCE LEARNING

Lana Jerkić, Marija Stanković

University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade

Abstract

During the COVID-19 epidemic, distance learning was implemented by all the educational institutions in the Republic of Serbia. Due to the fact that children with disabilities were included in this type of learning, this research aimed to investigate the experiences and attitudes of their parents towards distance learning. The research sampled 61 participants, and the research instrument consisted of the adjusted questions that the authors retrieved from the research previously done in China. The participants completed an online questionnaire, and the results were interpreted with descriptive and inferential statistics.

According to the statistical analysis, the parents that spent more time on their children's education than usual, as well as parents with a higher level of education demonstrated more negative views on distance learning. Apart from that, their attitudes towards distance learning were negative in general, and the parents' and teachers' interaction plays a significant role in the parents' satisfaction with distance

learning. The results highlight the need for encouraging the interaction and cooperation between parents, school, and children in distance learning planning and organization while taking the specific needs of children with disabilities into consideration.

Keywords: *parents' attitudes, children with disabilities, distance learning, COVID-19*